

⁵ Пеняк С. И., Шабалин А. Д. Олешниковские клады бронзовых изделий. — СА, 1964, № 2, с. 193—201.

⁶ Бідзіля В. І. Скарб бронзових браслетів із Закарпаття. — Археологія, 1966, т. 20, с. 211—213.

⁷ Пеняк С. І. Знахідка прикрас епохи пізньої бронзи. — Там же, с. 214—215.

⁸ Балагури Е. А. Шелестівське городище — пам'ятка населення ранньозалізної доби: Дослідження стародав. історії Закарпаття. — Ужгород, 1972, с. 9—75; Балагури Е. Н. Клад бронзових изделий из поселения эпохи поздней бронзы с Медведовцы Мукачевского р-на Закарпатской обл. УССР. — АА АШН, 1970, № 20, с. 149—152; Балагури Е. А. Нові пам'ятки населення Закарпаття кінця II—початку I тисячоліття н. е. — В кн.: Культура і побут населення Українських Карпат. Ужгород, 1963, с. 159—166.

⁹ Фонди Закарпатського краєзнавчого музею, А-448 (1—9).

¹⁰ Там же, А-446 (1—3).

¹¹ Фонди Ужгородської групи ІА АН УРСР.

¹² Berňakovič K. Hromadné nálezy z doby bronzovej z územia na pravom brehu Hornej Tisy (Zakarpatska oblasť USSR). — Študijné zvesti Au- SAV, Nitra, 1961, s. 103, tab. XII, 3, 6, 9—12.

¹³ Ibid., с. 35, 36, 42.

¹⁴ Kemenczei T. Bronzkori halmazleletek. — In: A nyiregyházi Jósza András múzeum évkönyve. — Budapest, 1965, old. 19—44.

¹⁵ Bader T. Epoca bronzului in nord-vestul Transilvaniei: Cultura pretracica si tracica. — Bucuresti, 1978; Petrescu-Dimbovita M. Depozitele de bronzuri din Romania. — Bucuresti, 1977.

¹⁶ Novotna M. Die bronzehortfunde in der Slowakei. Spätbronzezeit. Bratislava, 1970. — 136 S.

¹⁷ Kemenczei T. Op. cit., old. 31.

¹⁸ Ibid., old. 35—37.

¹⁹ Petrescu-Dimbovita M. Op. cit., p. 72, pl. 70, 3—12.

²⁰ Ibid., p. 205, pl. 69, 12—15, 18—20.

²¹ Ibid., p. 81.

²² Ibid., p. 84.

²³ Bader T. Op. cit.

²⁴ Ibid., pl. 82, 11, 12.

²⁵ Ibid., pl. 74, 2, 3.

²⁶ Ibid., pl. 74, 19—20, 22—23.

²⁷ Ibid., pl. 74, 14.

²⁸ Novotna M. Op. cit., taf. 51, 26.

²⁹ Berňakovič K. Op. cit., S. 34—35.

³⁰ Kemenczei T. Op. cit., old. 42.

С. И. ПЕНЯК

Клад эпохи бронзы из Чинадиево (Закарпатье)

Резюме

В июле 1980 г. возле с. Чинадиево Мукачевского р-на Закарпатской обл. автором был найден бронзовый клад, состоящий из 61 орнаментированного браслета.

Все они принадлежат к одному типу — браслетам закрытой округлой формы с обрубленными концами, отличаются только по орнаментации.

Возможно, клад принадлежал торговцу и предназначался для обмена. Об этом свидетельствует место находки — древний путь по долине р. Латорицы, ведущей из Тиссо-Дунайского бассейна в Верхнее Поднестровье.

Клад датируется эпохой поздней бронзы (XIII в. до н. э.).

С. Я. ОЛЬГОВСЬКИЙ, С. В. ПОЛІН

Скіфське поховання VI ст. до н. е. на Херсонщині

Кількість відомих архаїчних скіфських поховань в степовій частині України відносно невелика. Тому виявлення нових поховань цього періоду має велике значення для правильного розв'язання питань історії Скіфії раннього часу.

В 1974 р. Краснознаменською експедицією ІА АН УРСР в кургані бронзової доби (№ 17) поблизу с. Новоолексіівка Скадовського р-ну

Херсонської обл. виявлено впускне скіфське поховання архаїчної доби.

Курган має висоту 3,8 м, діаметр 50 м. Скіфське поховання (№ 1) було вміщено в центр насипу на глибину 0,6 м і влаштовано, очевидно, в простій ямі. Контур її не простежувався тому, що заповнення ні забарвленням, ні щільністю не відрізнялося від ґрунту насипу. Поховання зруйноване. Положення кістяка невизначене. Західна орієнтація достовірна. Над кістками скелету лежав кінський череп.

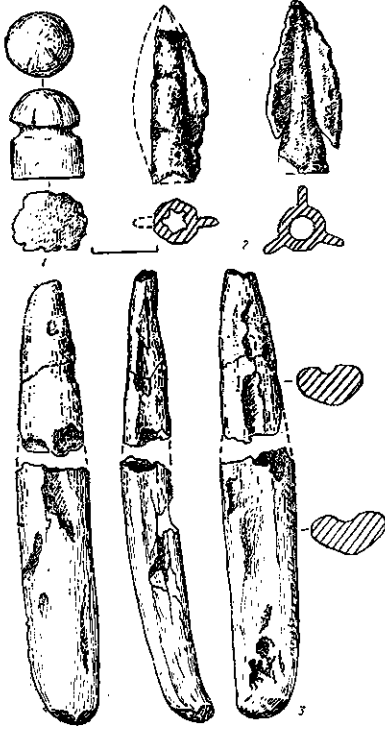

Рис. 1. Речовий комплекс із скіфського поховання другої половини VI ст. н. е.

1 — кістяний стержень-застібка від гориту; 2 — наконечник стріли; 3 — кістяна пластинка.

Опис знахідок. 1. Кістяний стержень, чи «гвіздок», з грибоподібною голівкою (рисунок, 1), яка відділена від іншої частини вузьким круговим пазом. Основа стержня плоска, в перерізі він круглий, висота 1,4 см, діаметр 1,2 см.

2. Два бронзових наконечники стріл, втульчасті (рисунок, 2). Перший — дволопастний, листовидний, втулка на рівні з лопастями. Другий — трьохлопастний з широко розставленими гострокутними лопастями, з втулкою, що виступає на 1/3.

3. Кістяна пластинка у двох фрагментах (рисунок, 3). Виготовлена з трубчастої кістки. Кінці злегка загострені. Зовнішня поверхня опукла і заполірована. Внутрішня — увігнута, кістковий мозок частково виїнятий. Довжина пластини не менше 15 см, товщина до 1 см.

Подібні кістяні стержні-застібки чи прикраси шкіряних сагайдаків добре відомі в лісостепових та степових комплексах VI ст. до н. е. (курган поблизу школи в уроч. Дар'ївка, розкопаний О. О. Бобринським¹, поблизу с. Луки² у похованні на Темір-горі³, у похованні № 5 кургану № 3 поблизу с. Нижні Сі-

рогози з розкопок Брауна⁴, курган № 5, поховання № 12 на Нікопольському курганному полі⁵).

Наконечники стріл також характерні для цього часу. Перший з них відноситься до особливо поширеного типу в сагайдачних наборах VII—VI ст. до н. е. (за А. І. Мелюковою — перша хронологічна група, перший тип)⁶.

Другий наконечник, трьохлопастний, прямих аналогій на території Скіфії не має. Подібні відомі у савроматів в Нижньому Поволжі, де траплялись на Бережнівському могильнику (курган 16, поховання 2), розкопаному О. А. Спіциним в похованні, що датується другою половиною VI ст. до н. е.⁷ Цей тип і там досить рідкий.

Кістяна пластина з нашого комплексу, за думкою Є. В. Черненка, є центральною накладкою скіфського лука, яка зміцнювала його держак. Є. В. Черненко наводить і відомі йому аналогії з скіфських курганів: з кургану № 7 поблизу м. Жданова і кургану поблизу с. Будки з розкопок В. В. Хвойко⁸.

На підставі аналогій кістяному стержню та наконечникам стріл можемо датувати наш комплекс другою половиною VI ст. до н. е.

¹ Ильинская В. А. Раннескифские курганы бассейна р. Тясмин. — Киев, 1975, с. 53, табл. XXXIV, 8—15.

² Иллінська В. А. Из неопубликованных материалов скифского часу в лівобережному Лисостепу. — Археологія, 1963, вып. 21, с. 148; рис. 2, 10.

³ ОАК за 1870—1871 гг. — Спб., 1874, с. 20.

⁴ Браун Ф. Отчет о раскопках в Таврической губернии. — ИАК, 1893, вып. 19, с. 84—85.

⁵ Граков Б. Н. Скифские погребения на Никопольском курганном поле. — МИА, 1962, № 115, с. 109, рис. 8, 4.

⁶ Мелюкова А. И. Вооружение скифов. — САИ, 1964, ДІ-4, с. 28, рис. 1.

⁷ Смирнов К. Ф. Вооружение савроматов. — МИА, 1961, № 101, с. 113, рис. 14, Е I, 3.

⁸ Черненко Е. В. Скифские лучники. — К., 1981, с. 10, рис. 3, 4, 6.

С. Я. ОЛЬГОВСКИЙ, С. В. ПОЛИН

Скифское погребение VI в. до н. э. на Херсонщине

Резюме

Публикация посвящена материалам архаического скифского погребения, обнаруженного у с. Новоалексеевка Скадовского р-на Херсонской обл. Погребение представляет значительный интерес, так как в степной зоне Северного Причерноморья скифские памятники VI—V вв. до н. э. встречаются довольно редко. Вещевой комплекс — костяной столбик-застежка от горита, два наконечника стрелы позволяют датировать описанное погребение второй половиной VI в. до н. э.

Е. О. СИМОНОВИЧ

Північно-східне пограниччя пам'яток черняхівської культури

Пам'ятки черняхівської культури численні і добре вивчені в степовій, особливо лісостеповій Україні. Після фіксації у 1961 р. їх масового поширення в Курській області почалось вивчення культури полів поховань в цих периферійних для неї районах. Безсумнівно її спільність з сусідніми районами Полтавщини, Сумської та Чернігівської областей, крізь які по лівобережних притоках Дніпра (Псьол, Десна — Сейм), можливо, і відбувалося поширення культури. Хоча пам'ятки черняхівського типу в Курській області вивчались несистематично, все ж таки можна відзначити значне їх поширення в даному районі.

Дослідження Д. Я. Самоквасова та його спостереження за знахідками римських динаріїв в Курській області вказували на можливість пересування населення з півдня на північ¹. Як встановлено нумізматами, динарії «були першими монетами, з якими ознайомилися стародавні племена Східної Європи, в тому числі і слов'янські»². В Курській області виявлено до десяти пунктів із знахідками окремих динаріїв та скарбів, зокрема в Новосьолівці на черняхівському поселенні (розкопки А. Є. Аліхової та Ю. О. Ліпкінга), Гридасівський скарб та ін. К. П. Сосновський повідомляв про «сельбіще», яке явно відносилось до культури полів поховань³. Інтерес до вивчення місцевих старожитностей поживавився з організацією в м. Курську музею, до якого надходило багато речей, в тому числі і археологічних знахідок*. В його сучасній колекції зберігаються перші знахідки трьох посудин черняхівської культури, очевидно, з басейну р. Псьол. Посудини виготовлено на гончарському крузі.

1. Кухлеподібна біконічна посудина чорного кольору, покрита лощінням, не зовсім симетрична, нижня частина має сліди обстругування ножом (рис. 1, 1).

* Музей вже 1910 р. мав багато речей з місцевих археологічних розкопок і колекцій греко-римських старожитностей.